

Конвенција за правата на лицата со попреченост

Дистр.: Општа
19 мај 2014

Оригинален: англиски

Комитет за правата на лицата со попреченост

Единаесетта седница

31 март – 11 април 2014

Општ коментар бр. 1 (2014)

Член 12: Еднакво признавање пред законот

I. Вовед

1. Еднаквоста пред законот е темелен општ принцип за заштита на човековите права и е неопходен за остварување на други човекови права. Универзалната декларација за човекови права и Меѓународниот пакт за граѓански и политички права посебно го гарантираат правото на еднаквост пред законот. Членот 12 од Конвенцијата за правата на лицата со попреченост подетално ја опишува содржината на ова граѓанско право и се концентрира на областите во кои на лицата со попреченост правото традиционално им е одрекувано. Член 12 не утврдува дополнителни права за лицата со попреченост; тој само ги опишува посебните елементи што се бара државите членки да ги земат предвид за да се обезбеди правото на еднаквост пред законот за лицата со попреченост, на еднаква основа со другите.

2. Со оглед на важноста на овој член, Комитетот одржа интерактивни форуми на кои се дискутираше за правната способност. По многу корисната размена за одредбите од член 12 со експерти, државите членки, организации на лица со попреченост, невладини организации, телата за следење на договорите, националните институции за човекови права и агенциите на Обединетите нации, Комитетот сметаше за неопходно да даде дополнителни насоки во општ коментар.

3. Врз основа на иницијалните извештаи од различни држави членки кои досега ги има разгледано, Комитетот забележува дека постои генерално неразбирање на конкретниот опфат на обврските на државите членки според член 12 од Конвенцијата. Впрочем, постои општ неуспех да се разбере дека моделот на попреченост заснован врз човековите права подразбира премин од парадигмата на донесување одлуки наместо друг во таква што се заснова на поддржано донесување одлуки. Целта на овој општ коментар е да ги разработи општите обврски кои произлегуваат од различните елементи на член 12.

4. Овој општ коментар дава толкување на член 12 врз премисите на општите принципи на Конвенцијата, како што се наведени во член 3, имено, почитување на вроденото достоинство, индивидуалната автономија - вклучувајќи ја и слободата на сопствен избор - и самостојност на лицата; недискриминација; целосно и ефективно учество и вклучување во општеството; почитување на разликите и прифаќање на лицата со попреченост како дел од човечката разновидност и човештвото; еднаквост на можности; пристапност; еднаквост меѓу мажите и жените; и почитување на развојните капацитети на децата со попреченост и почитување на правото на децата со попреченост за зачувување на својот идентитет.

5. Универзалната декларација за човекови права, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и Конвенцијата за правата на лицата со попреченост сите наведуваат дека правото на еднакво признавање пред законот е оперативно "насекаде". Со други зборови, не постојат допуштени околности според меѓународното право за човекови права во кои на едно лице може да му биде одземено правото на признавање како лице пред законот или под кои ова право може да биде ограничено. Ова е нагласено во член 4, став 2 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права кој не дозволува никакво ограничување на ова право, дури и во време на вонредна состојба. Иако во Конвенцијата за правата на лицата со попреченост не е наведена иста таква забрана за дерогирање на правото на еднакво признавање пред законот, одредбата од Меѓународниот пакт ја покрива таквата заштита преку силата на член 4, став 4, од Конвенцијата со кој се утврдува дека одредбите од Конвенцијата за правата на лицата со попреченост не отстапуваат од постојното меѓународно право.

6. Правото на еднаквост пред законот се обработува и во други темелни меѓународни и регионални договори за човекови права. Членот 15 од Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените ја гарантира еднаквоста на жените пред законот и бара признавање на правната способност на жените на еднаква основа со мажите, вклучително и во врска со склучување договори, управување со имот и остварување на нивните права во правниот систем. Членот 3 од Африканската повелба за човекови и права на народите предвидува право на секое лице да биде еднакво пред законот и да ужива еднаква заштита со законот. Членот 3 од Американската конвенција за човекови права го задржува правото на правен субјективитет и правото на секое лице да биде признато како лице пред законот.

7. Државите членки мора целосно да ги испитаат сите области на правото за да осигурат дека правото на лицата со попреченост на правна способност не е ограничено на нееднаква основа со другите. Историски, на лицата со попреченост им се одземало правото на правна способност во многу области на дискриминаторски начин, преку режими за донесување одлуки наместо нив, како што се закони за старателство, водење на финансии и закони за ментално здравје кои дозволуваат принудно лекување. Овие практики мора да бидат укинати со цел да се обезбеди враќање на целосната правна способност на лицата со попреченост на еднаква основа со другите.

8. Членот 12 од Конвенцијата потврдува дека сите лица со попреченост имаат целосна правна способност. Правната способност заради предрасуди била одземена на многу групи низ историјата, вклучувајќи ги и жените (особено во бракот) и етничките малцинства. Сепак, лицата со попреченост остануваат група чија правна способност најчесто се негира во правните системи во светот. Правото на еднакво признавање пред законот подразбира дека правната способност е универзално својство вродено на секое лице со самата негова човечност и мора да е овозможено на лицата со попреченост на еднаква основа со другите. Правната способност е неопходна за остварувањето на граѓанските, политичките, економските, социјалните

и културните права. Таа добива посебно значење за лицата со попреченост кога треба да донесат основни одлуки во врска со нивното здравје, образование и работа. Одредувањето на правна способност на лицата со попреченост, во многу случаи, довело до одземање на многу нивни темелни права, вклучувајќи го и правото на глас, правото на брак и засновање семејство, репродуктивни права, родителски права, правото на давање согласност за интимни врски и лекување, како и правото на слобода.

9. Сите лица со попреченост, вклучувајќи ги и оние со физичка, ментална, интелектуална или сензорна оневозможност, може да бидат погодени со одредувањето на правна способност и носење одлуки наместо нив. Сепак, лицата со когнитивни или психосоцијални попречености биле, и сеуште се, несразмерно погодени од режимите на донесување одлуки наместо нив и одредување на правната способност. Комитетот потврдува дека статусот на едно лице како лице со попреченост или постоењето на оневозможност (вклучувајќи физичка или сензорна) никогаш не смее да биде основа за одредување на правна способност или на кое било од правата предвидени во член 12. Сите практики кои во цел или ефект го кршат член 12 мора да се укинат со цел да се обезбеди да им биде вратена целосна правна способност на лицата со попреченост на еднаква основа со другите.

10. Овој општ коментар главно се фокусира на нормативната содржина на членот 12 и обврските што произлегуваат од него. Комитетот ќе продолжи да работи во оваа област со цел да обезбеди понатамошни детални упатства за правата и обврските што произлегуваат од член 12 во идните заклучни согледувања, општи коментари и други документи.

II. Нормативна содржина на член 12

Член 12, став 1

11. Членот 12, став 1, го потврдува правото на лицата со попреченост да бидат признати како лица пред законот. Ова гарантира дека секое човечко суштество се почитува како личност што поседува правен субјективитет, што е предуслов за признавање на правна способност на лицето.

Член 12, став 2

12. Членот 12, став 2, признава дека лицата со попреченост уживаат правна способност на еднаква основа со другите во сите области од животот. Правната способност вклучува способност да се биде и носител на права и да се делува според законот. Правната способност да се биде носител на права му дава на лицето право на целосна заштита на неговите или нејзините права од страна на правниот систем. Правната способност да се делува според законот го признава тоа лице како деловно способен субјект со моќ да учествува во зделки и да влегува во, да менува или да прекине правни односи. Правото на признавање како деловно способен субјект е предвидено во член 12, став 5 од Конвенцијата, кој ја опишува должноста на државите членки "да ги преземат сите соодветни и ефективни мерки за да обезбедат еднакво право на лицата со попреченост да поседуваат или да наследат имот, да ги контролираат сопствените финансиски работи и да имаат еднаков пристап до банкарски заеми, хипотеки и други форми на финансиски кредити и ... да осигураат дека лицата со попреченост не се произволно лишени од нивниот имот".

13. Правната способност и менталната способност се различни концепти. Правната способност е способноста да се биде носител на права и обврски

(признавање како лице пред законот) и да се остваруваат тие права и должности (деловна способност). Таа е клучот за пристап до вистинско учество во општеството. Менталната способност се однесува на вештините за одлучување на една личност, кои природно варираат од едно до друго лице и може да бидат различни за дадена личност зависно од многу фактори, вклучувајќи ги и еколошките и социјалните фактори. Правните инструменти како што се Универзалната декларација за човекови права (член 6), Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (член 16) и Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (член 15) не ја наведуваат разликата помеѓу менталната и правната способност. Меѓутоа, членот 12 од Конвенцијата за правата на лицата со попреченост разјаснува дека "нездравоста на умот" и другите дискриминаторски етикети не се легитимни причини за одрекување на правна способност (како на признавањето како лице пред законот така и на деловната способност). Според член 12 од Конвенцијата, перцепираните или реалните дефицити во менталната способност не смеат да се користат како оправдување за одрекување на правната способност.

14. Правната способност е вродено право на сите луѓе, вклучувајќи ги и лицата со попреченост. Како што е наведено погоре, таа се состои од два елементи. Првиот е правната положба на носител на права и да се биде признаен како лице пред законот. Ова може да вклучи, на пример, да се има извод од матичната книга на родените, да се побара медицинска помош, да се регистрира во избирачкиот список или аплицира за пасош. Вториот е способноста да се делува по тие права и таквите дејствија да се признати со закон. Ова е елементот кој често се одрекува или ограничува за лицата со попреченост. На пример, законите може да дозволуваат лицата со попреченост да поседуваат имот, но не секогаш и да ги почитуваат дејствијата што тие ги преземаат во смисол на купување и продавање имот. Правната способност значи дека сите луѓе, вклучувајќи ги и лицата со попреченост, се признати како лица пред законот и имаат деловна способност со самото тоа што се човечки суштества. Затоа, мора да се признати и двата елементи на правната способност за да се исполни правото на правна способност; тие не можат да бидат разделени. Концептот на ментална способност е многу контроверзен по себе и за себе. Менталната способност не е, како што обично се претставува, објективен, научен и природен феномен. Менталната способност зависи од општествените и политичките контексти, како што се дисциплините, професиите и практиките кои играат доминантна улога во оценувањето на менталната способност.

15. Во најголем дел од извештаите на државите членки што Комитетот досега ги има разгледано, концептите на ментална и на правна способност се споени, така што ако се смета дека едно лице има нарушени вештини за одлучување, често поради когнитивна или психосоцијална попреченост, неговата или нејзината правна способност за носење на конкретна одлука како резултат на тоа се одзема. За ова се решава само врз основа на дијагнозата на нарушување (пристап заснован на состојба) или кога едно лице донело одлука за која се смета дека има негативни последици (пристап заснован на последица) или кога вештините за одлучување на лицето се сметаат за недоволни (функционален пристап). Функционалниот пристап се обидува да ја процени менталната способност и со тоа да ја отфрли правната способност. Тој често се заснова на тоа дали едно лице може да ја разбере природата и последиците од одлуката и / или дали тој или таа може да ги користи или да ги одмерува релевантните информации. Овој пристап е погрешен од две клучни причини: (а) дискриминаторски се применува за лицата со попреченост; и (б) претпоставува дека може точно да ја процени внатрешната работа на човековиот ум и, кога лицето нема да ја помине оценката, тогаш му се негира основното човеково право - правото на еднакво признавање пред законот. Во сите овие пристапи, попреченоста и / или вештините за донесување одлуки на лицето со попреченост се земаат како легитимен

основ за одрекување на неговата или нејзината правна способност и спуштање на пониско ниво на статусот на лице пред законот. Членот 12 не дозволува такво дискриминаторско негирање на правна способност, туку, наместо тоа, бара да се обезбеди поддршка во остварување на правна способност.

Член 12, став 3

16. Член 12, став 3, признава дека државите членки имаат обврска да им обезбедат на лицата со попреченост пристап до поддршка во остварувањето на нивната правна способност. Државите членки мора да се воздржат од одрекување на правната способност на лицата со попреченост и мораат, наместо тоа, да им обезбедат пристап на лицата со попреченост до потребната поддршка за да можат да донесуваат одлуки што имаат правно дејство.

17. Поддршката во остварувањето на правна способност мора да ги почитува правата, волјата и преференциите на лицата со попреченост и никогаш не треба да е таква што ќе претставува донесување одлуки наместо друг. Член 12, став 3, не прецизира во каква форма треба да е поддршката. "Поддршка" е широк поим кој ги опфаќа и неформалните и формалните системи за поддршка, од различни типови и интензитет. На пример, лицата со попреченост можат да изберат едно или повеќе лица за поддршка во кои имаат доверба за да им помогнат во остварувањето на нивната правна способност за одредени видови одлуки или да побараат други форми на поддршка, како што се поддршка од врстници, застапување (вклучувајќи поддршка за самозастапување) или помош за комуникација. Поддршката на лицата со попреченост во остварувањето на нивната правна способност може да вклучи мерки кои се однесуваат на универзален дизајн и пристапност - на пример, да бараат од приватните и јавните чинители, како што се банките и финансиските институции, да обезбедат информации во разбирлив формат или да обезбедат професионално толкување на знаковен јазик - со цел да им се овозможи на лицата со попреченост да ги вршат правните дејствија потребни за отворање банкарска сметка, склучување на договори или вршење други општествени трансакции. Поддршката исто така може да се состои од развивање и признавање на разновидни, неконвенционални методи на комуникација, особено за оние кои користат невербални форми на комуникација за да ја изразат својата волја и преференции. За многу лица со попреченост можноста за планирање однапред е важна форма на поддршка, со што тие можат да ја искажат својата волја и преференции што треба да се следат во време кога тие може да не бидат во состојба да ги пренесат своите желби на другите. Сите лица со попреченост имаат право да користат планирање однапред и треба да им се даде можност да го сторат тоа на еднаква основа со другите. Државите членки можат да обезбедат различни форми на механизми за планирање однапред за да се прилагодат на различни преференции, но сите опции треба да се недискриминаторски. Поддршка треба да се обезбеди на лице, кога тоа бара, за да се изврши процесот на планирање однапред. За моментот во кој налогот даден однапред стапува на сила (и престанува да важи) треба да одлучи лицето и тој треба да се вклучи во текстот на налогот; тој не треба да се заснова на проценка дека лицето нема ментална способност.

18. Видот и интензитетот на поддршката која треба да се обезбеди ќе се разликува значително од едно лице до друго поради различноста на лицата со попреченост. Ова е во согласност со член 3 (г), со кој се утврдува "почитување на разликите и прифаќање на лицата со попреченост како дел од човековата разноличност и човештвото" како општ принцип на Конвенцијата. Во секое време, вклучително и во кризни ситуации, мора да се почитува индивидуалната автономија и способноста на лицата со попреченост за донесување одлуки.

19. Некои лица со попреченост само бараат признавање на нивното право на правна способност на еднаква основа со другите, како што е предвидено во член 12, став 2 од Конвенцијата и може да не сакаат да го остварат своето право на поддршка, како што е предвидено во член 12, став 3.

Член 12, став 4

20. Членот 12, став 4, ги опишува гаранциите кои мора да постојат во системот за поддршка при остварување на правната способност. Членот 12, став 4, мора да се чита заедно со остатокот на член 12 и целата Конвенција. Тој бара државите членки да создадат соодветни и ефективни гаранции за остварувањето на правна способност. Примарната намена на овие гаранции мора да биде обезбедување на почитување на правата, волјата и преференциите на лицето. Со цел ова да се постигне, овие гаранции мора да обезбедат заштита од злоупотреба на еднаква основа со другите.

21. Онаму каде што, по направени значителни напори, не е практично да се утврдува волјата и преференциите на поединецот, "најдобро толкување на волјата и преференциите" мора да го замени одредувањето на "најдобар интерес". Со ова се почитуваат правата, волјата и преференциите на поединецот, во согласност со член 12, став 4. Принципот "најдобар интерес" не е гаранција која е во согласност со член 12 кога се работи за возрасни. Парадигмата "волја и преференции" мора да ја замени парадигмата "најдобар интерес" за да се осигура дека лицата со попреченост уживаат право на правна способност на еднаква основа со другите.

22. Сите луѓе се под ризик да бидат предмет на "несоодветно влијание", но ова може да е нагласено кај оние кои се потпираат на поддршката од другите за носење на одлуки. Несоодветно влијание се карактеризира дека се случува кога квалитетот на интеракцијата помеѓу поддржувачот и лицето кое е поддржано вклучува знаци на страв, агресија, закана, измама или манипулација. Гаранциите за остварување на правна способност мора да вклучуваат заштита од несоодветно влијание; сепак, заштитата мора да ги почитува правата, волјата и преференциите на лицето, вклучувајќи го и правото да презема ризици и да прави грешки.

Член 12, став 5

23. Член 12, став 5, бара од државите членки да преземат мерки, вклучувајќи законски, административни, судски и други практични мерки, за да ги осигураат правата на лицата со попреченост во однос на финансиските и економските работи, на еднаква основа со другите. Пристапот до финансии и имот традиционално им се оневозможувал на лицата со попреченост врз основ на медицинскиот модел на попреченост. Овој пристап на одрекување на правата на лицата со попреченост на правна способност за финансиски работи мора да биде заменет со поддршка за остварување на правна способност, во согласност со член 12, став 3. Исто како што родот не смее да се користи како основ за дискриминација во областите на финансиите и имот¹, така не може ни попреченоста.

III. Обврски на Државите членки

24. Државите членки имаат обврска да го почитуваат, штитат и исполнуваат правото на сите лица со попреченост на еднакво признавање пред законот. Во оваа смисла, државите членки треба да се воздржат од било какви дејствија кои им го одземаат на лицата со попреченост правото на еднакво признавање пред законот.

¹ Види Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените чл. 13 (б).

Државите членки треба да преземат мерки за да ги спречат недржавните чинители и приватните лица да се мешаат во способноста на лицата со попреченост да ги остварат и да ги уживаат во нивните човекови права, вклучувајќи го и правото на правна способност. Една од целите на поддршката во остварувањето на правна способност е да се изгради довербата и вештините на лицата со попреченост, за тие да можат да ја остваруваат својата правна способност со помала поддршка во иднина, доколку така сакаат. Државите членки имаат обврска да обезбедат обука за лицата кои добиваат поддршка за тие да можат да одлучат кога ќе им треба помала поддршка или кога повеќе нема да имаат потреба од поддршка во остварувањето на нивната правна способност.

25. Со цел целосно да признаат "универзална правна способност", каде сите лица, без оглед на попреченост или вештините за донесување одлуки, вродено поседуваат правна способност, државите членки мора да ги укинат одбивањата на правна способност кои се дискриминаторски по основ на попреченост во цел или ефект.

26. Во своите заклучни согледувања за иницијалните извештаи на државите членки, во врска со членот 12 Комитетот за правата на лицата со попреченост во неколку наврати изјави дека државите членки мора "да ги преиспитаат законите што дозволуваат старателство и да преземат дејствија за изготвување закони и политики за замена на режимите на донесување одлуки наместо друг со поддржано донесување одлуки, кое ја почитува автономијата, волјата и преференциите на лицето".

27. Режимите за донесување одлуки наместо друг може да земат многу различни форми, вклучувајќи целосно старателство, судско вмешување и делумно старателство. Сепак, овие режими имаат одредени заеднички карактеристики: тие можат да се дефинираат како системи каде (i) правната способност е одземена од едно лице, дури и кога тоа се однесува на една одлука; (ii) застапникот за носење одлуки може да е назначен од некој кој не е засегнатото лице и тоа може да се направи против неговата волја; и (iii) секоја одлука донесена од страна на застапникот за носење одлуки е заснована врз она за што се верува дека е во објективен "најдобар интерес" на засегнатото лице, наспроти да се заснова врз сопствената волја и преференции на лицето.

28. Обврската на државите членки да ги заменат режимите за донесување одлуки наместо друг со поддржано донесување одлуки бара како укинување на режимите за донесување одлуки наместо друг така и развивање на алтернативи за поддршка при донесување одлуки. Развивањето на системи за поддржано донесување одлуки паралелно со одржување на режимите за донесување одлуки наместо друг не е доволно за усогласување со член 12 од Конвенцијата.

29. Режимот за поддржано донесување одлуки се состои од различни опции за поддршка кои даваат првенство на волјата и преференциите на лицето и ги почитуваат нормите на човековите права. Тој треба да обезбеди заштита на сите права, вклучувајќи ги и оние поврзани со автономија (право на правна способност, право на еднакво признавање пред законот, право на избор каде да живеат итн.) и права поврзани со слобода од злоупотреба и лошо постапување (право до живот, право на физички интегритет, итн.). Освен тоа, системите на поддржано одлучување не треба премногу да ги регулираат животите на лицата со попреченост. Иако режимите за поддржано носење одлуки можат да земат многу форми, сите треба да инкорпорираат одредени клучни одредби за да обезбедат усогласеност со членот 12 од Конвенцијата, вклучувајќи го следното:

(a) Поддржано донесување одлуки мора да им биде достапно на сите. Нивото на потреби за поддршка на лицето, особено кога тие се високи, не треба да е пречка за добивање поддршка во одлучувањето;

(б) Сите форми на поддршка во остварувањето на правна способност, вклучувајќи и поинтензивни форми на поддршка, мора да се засноваат на волјата и преференцата на лицето, а не на тоа што се смета дека е во негов или нејзин објективен најдобар интерес;

(в) Начинот на комуникација на лицето не смее да е пречка за добивање на поддршка во донесувањето на одлуки, дури и кога оваа комуникација е неконвенционална или ја разбираат многу малку луѓе;

(г) Правно признавање на лицето (та) за поддршка кое е избрано формално од страна на едно лице мора да биде достапно и пристапно, а државите имаат обврска да го овозможат создавањето на поддршка, особено за луѓе кои се изолирани и кои може да немаат пристап до природна поддршка од заедницата. Ова мора да вклучи механизам трета страна да го потврди идентитетот на лицето за поддршка, како и механизам трета страна да го оспори делувањето на лицето за поддршка доколку верува дека лицето за поддршка не дејствува во согласност со волјата и преференциите на засегнатото лице;

(д) Со цел да се исполнат барањата утврдени во член 12, став 3 од Конвенцијата, за државите членки да преземат мерки за "обезбедување пристап" до потребната поддршка, државите членки мораат да обезбедат поддршка со номинален или без трошок за лицата со попреченост и немањето финансиски средства да не претставува пречка за пристап до поддршка во остварувањето на правна способност;

(ѓ) Поддршката во донесување одлуки не смее да се користи како оправдување за ограничување на другите основни права на лицата со попреченост, особено правото на глас, правото да стапи во брак или основа граѓанско партнерство и да основа семејство, репродуктивни права, родителски права, право да даде согласност за интимни односи и медицински третман и право на слобода;

(е) Лицето мора да има право да одбие поддршка и да го прекине или да го промени односот за поддршка во секое време;

(ж) Мора да се воспостават гаранции за сите процеси поврзани со правната способност и поддршката при остварување на правна способност. Целта на заштитните мерки е да се почитува волјата и преференциите на лицето.

(з) Обезбедувањето поддршка за остварување на правен капацитет не треба да зависи од оценките на ментална способност; нови, недискриминаторски индикатори за потреби од поддршка се потребни за обезбедување поддршка за остварување на правен капацитет.

30. Правото на еднаквост пред законот одамна е признато како граѓанско и политичко право со корени во Меѓународниот пакт за граѓански и политички права. Граѓанските и политичките права важат од моментот на ратификација и од државите членки се бара да преземат чекори веднаш да ги остварат тие права. Како такви, правата предвидени во член 12 се применуваат од моментот на ратификација и се предмет на непосредно остварување. Обврската на државата, предвидена во член 12, став 3, да обезбеди пристап до поддршка во остварување на правна способност е обврска за исполнување на граѓанското и политичко право на еднакво признавање пред законот. "Прогресивна реализација" (член 4, став 2) не се применува на одредбите од член 12. По ратификацијата на Конвенцијата, државите членки мора веднаш да започнат со преземање чекори за остварување на правата предвидени во член 12. Овие чекори мора да бидат смислени, добро планирани и да вклучуваат консултации со и значајно учество на лицата со попреченост и нивните организации.

IV. Поврзаност со други одредби од Конвенцијата

31. Признавањето на правна способност е нераскинливо поврзано со уживањето на многу други човекови права предвидени во Конвенцијата за правата на лицата со попреченост, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на правото на пристап до правда (член 13); правото на слобода од принуден притвор во установа за ментално здравје и од принудно подложување на ментално здравствен третман (член 14); правото на почитување на физичкиот и менталниот интегритет (член 17); правото на слобода на движење и државјанство (член 18); право на избор каде и со кого да живее (член 19); правото на слобода на изразување (член 21); правото на брак и на засновање семејство (член 23); правото на согласност за медицинско лекување (член 25); и правото на глас и да се кандидира на избори (член 29). Без признавање на лицето како лице пред законот, способноста да се бараат, да се остваруваат и да се спроведуваат овие права и многу други права предвидени со Конвенцијата е значително загрозена.

Член 5: Еднаквост и недискриминација

32. За да се постигне еднакво признавање пред законот, правната способност не смее да се одрече дискриминирачки. Член 5 од Конвенцијата гарантира еднаквост на сите лица според и пред законот и право на еднаква заштита од законот. Таа изрично забранува секаква дискриминација врз основа на попреченост. Дискриминацијата врз основа на попреченост е дефинирана во член 2 од Конвенцијата како "било какво разликување, исклучување или ограничување врз основа на попреченост кое има за цел или ефект да го наруши или оневозможи признавањето, уживањето или остварувањето, на еднаква основа со другите, на сите човекови права и основни слободи". Одредувањето на правна способност со цел или последица на попречување на правото на лицата со попреченост на еднакво признавање пред законот претставува повреда на членовите 5 и 12 од Конвенцијата. Државите се во можност да ја ограничат правната способност на лице врз основа на одредени околности, како што е банкрот или кривична пресуда. Меѓутоа, правото на еднакво признавање пред законот и слободата од дискриминација бара кога државата ја ограничува правната способност, тоа да мора да биде на иста основа за сите лица. Одредувањето на правна способност не смее да се заснова на лична одлика, како што се полот, расата или попреченоста, или да има за цел или ефект различно постапување со лицето.

33. Слободата од дискриминација во признавањето на правната способност ја зацврстува автономијата и го почитува човековото достоинство на лицето во согласност со принципите зацртани во член 3 (а) од Конвенцијата. Слободата на сопствен избор најчесто бара правна способност. Независноста и автономијата вклучуваат сила на законско почитување на одлуките на едно лице. Потребата за поддршка и соодветно приспособување при донесувањето одлуки нема да се користи за да се оспори правната способност на лицето. Почитувањето на разликите и прифаќањето на лицата со попреченост како дел од човечката разноликост и човештво (член 3 став (г)) е некомпатибилно со доделување правна способност на основа на асимилација.

34. Недискриминацијата го вклучува правото на соодветно приспособување во остварувањето на правна способност (член 5, став 3). Соодветното приспособување е дефинирано во член 2 од Конвенцијата како "неопходно и соодветно изменување и приспособување кое не предизвикува несразмерно или непотребно оптоварување, каде што е потребно во одреден случај, за да им се обезбеди на лицата со попреченост на еднаква основа со други уживање или остварување на сите човекови права и основни слободи". Правото на соодветно приспособување во остварувањето на правна способност е одделно од, и комплементарно со, правото на поддршка при

остварување на правна способност. Државите членки се обврзани да ги направат сите неопходни изменувања или приспособувања за да им овозможат на лицата со попреченост да ја остварат својата правна способност, освен ако тоа не претставува несрамerno или непотребно оптоварување. Таквите изменувања или приспособувања може да вклучуваат, но не се ограничени на, пристап до неопходните објекти како што се судовите, банките, канцелариите за социјална помош и гласачките места; достапни информации во врска со одлуките што имаат правно дејство; и лична асистенција. Правото на поддршка во остварување на правна способност нема да се ограничи со тврдењето за несразмерно или непотребно оптоварување. Државата има апсолутна обврска да обезбеди пристап до поддршка во остварувањето на правна способност.

Член 6: Жени со попреченост

35. Член 15 од Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените предвидува правна способност на жените на еднаква основа со мажите, со што се потврдува дека признавањето на правна способност е составен елемент на еднаквото признавање пред законот: "Државите членки им признаваат на жените, во граѓанските работи, правна способност еднаква на онаа со мажите и исти можности за остварување на таа способност. Тие, посебно, ќе им дадат на жените еднакви права да склучуваат договори и да управуваат со имот и ќе ги третираат подеднакво во сите фази на постапката пред судовите и трибуналите" (став 2). Оваа одредба важи за сите жени, вклучувајќи ги и жените со попреченост. Конвенцијата за правата на лицата со попреченост признава дека жените со попреченост може да бидат предмет на повеќекратни и интерсекциски форми на дискриминација врз основа на пол и попреченост. На пример, жени со попреченост се подложени на висока стапка на присилна стерилизација и често им се одзема контролата врз нивното репродуктивно здравје и донесување одлуки, под претпоставка дека тие не се способни да дадат согласност за секс. Некои јурисдикции, исто така, бележат повисока стапка на наложување на донесување одлуки наместо друг за жени отколку за мажи. Затоа, особено е важно да се потенцира дека правната способност на жените со попреченост треба да се признае на еднаква основа со другите.

Член 6: Деца со попреченост

36. Додека член 12 од Конвенцијата ја штити еднаквоста пред законот за сите лица, без оглед на возраста, член 7 од Конвенцијата ги признава развојните способности на децата и бара "во сите дејствија што се однесуваат на децата со попреченост, најдобриот интерес на детето ... да биде примарна грижа" (став 2) и дека "на нивните ставови треба да им се даде должно внимание во согласност со нивната возраст и зрелост" (став 3). За да се усогласат со член 12, државите членки мора да ги преиспитаат своите закони со цел да обезбедат почитување на волјата и преференциите на децата со попреченост на еднаква основа со другите деца.

Член 9: Пристапност

37. Правата предвидени во член 12 се тесно поврзани со државните обврски во врска со пристапноста (член 9), бидејќи правото на еднакво признавање пред законот е неопходно за да им се овозможи на лицата со попреченост самостојно живеење и целосно учество во сите аспекти на животот. Член 9 бара идентификација и елиминација на бариерите за објекти или услуги отворени или обезбедени за јавноста. Немањето пристап до информации и комуникација и недостапните услуги може да претставуваат пречка за остварување на правна способност за некои лица со попреченост, во пракса. Затоа, државите членки мора да ги направат сите процедури за остварување на правна способност и сите информации и комуникација што се однесуваат на неа, целосно достапни. Државите членки мора да ги преиспитаат

нивните закони и практики за да обезбедат дека правата на правна способност и пристапност се остваруваат.

Член 13: Пристап до правда

38. Државите членки имаат обврска да обезбедат лицата со попреченост да имаат пристап до правдата на еднаква основа со другите. Признавањето на правото на правна способност е од суштинско значење за пристапот до правда во многу аспекти. За да бараат спроведување на своите права и обврски на еднаква основа со другите, лицата со попреченост мора да бидат признати како лица пред законот со еднаква положба пред судовите и трибуналите. Државите членки, исто така, мора да обезбедат дека лицата со попреченост имаат пристап до правно застапување на еднаква основа со другите. Ова е идентификувано како проблем во многу јурисдикции и мора да се отстрани, вклучително и преку обезбедување лица кои биле предмет на мешање во нивното право на правна способност да имаат можност да го оспорат таквото мешање - во свое име или преку правно застапување - и да ги бранат своите права на суд. Лицата со попреченост често се исклучуваат од клучните занимања во правниот систем како адвокати, судии, сведоци или поротници.

39. Полициските службеници, социјалните работници и другите одговорни кои се на линијата на прв одговор мора да бидат обучени да ги препознаат лицата со попреченост како полноправни лица пред законот и на претставките и изјавите на лицата со попреченост да им дадат тежина иста како таа што би ја дале на лица без попреченост. Ова подразбира обука и подигнување на свеста кај овие важни професии. На лицата со попреченост, исто така, мора да им се додели правна способност да бидат сведоци на еднаква основа со другите. Член 12 од Конвенцијата гарантира поддршка во остварувањето на правна способност, вклучувајќи ја и способноста како сведоци во судските, управните и другите правни постапки. Таквата поддршка може да земе различни форми, вклучувајќи признавање на разновидни начини на комуникација, дозволување видео-сведочење во одредени ситуации, прилагодување на процедурата, обезбедување на професионално толкување на знаковен јазик и други помошни методи. Судството, исто така, мора да биде обучено и запознаено со неговата обврска да ја почитува правната способност на лицата со попреченост, вклучувајќи ги и правото на признавање како лице пред законот и деловната способност.

Членови 14 и 25: Слобода, безбедност и согласност

40. Почитувањето на правото на правна способност на лицата со попреченост на еднаква основа со другите вклучува почитување на правото на лицата со попреченост на слобода и безбедност на личноста. Одредувањето на правна способност на лицата со попреченост и нивно притворање во институции против нивната волја, или без нивна согласност или со согласност на застапник, е постојан проблем. Оваа практика претставува произволно лишување од слобода и ги крши член 12 и 14 од Конвенцијата. Државите членки мора да се воздржат од такви практики и да воспостават механизам за проверка на случаите во кои лицата со попреченост се сместени во домови без нивна изрична согласност.

41. Правото на уживање на највисок достапен стандард на здравје (член 25) го вклучува правото на здравствена заштита врз основа на слободна и информирана согласност. Државите членки имаат обврска да бараат од сите здравствени и медицински работници (вклучително и психијатриски работници) да добијат слободна и информирана согласност од лицата со попреченост пред секое лекување. Во врска со правото на правна способност на еднаква основа со другите, државите членки имаат обврска да не дозволат тие кои носат одлуки наместо друг да дадат согласност во име на лицата со попреченост. Сите здравствени и медицински лица

треба да обезбедат соодветна консултација која директно го вклучува лицето со попреченост. Тие, исто така, треба да обезбедат, најдобро што можат, дека асистентите или лицата за поддршка не ги заменуваат или имаат несоодветно влијание врз одлуките на лицата со попреченост.

Членови 15, 16 и 17: Почитување на интегритетот на личноста и слобода од тортура, насилство, експлоатација и злоупотреба

42. Како што беше наведено од страна на Комитетот во неколку заклучни согледувања, присилното лекување од страна на психијатриски и други здравствени и медицински работници претставува повреда на правото на еднакво признавање пред законот и повреда на правата за интегритет на личноста (член 17); на слобода од тортура (член 15); и на слобода од насилство, експлоатација и злоупотреба (член 16). Оваа практика ја негира правната способност на лицето да избере медицински третман и затоа претставува повреда на член 12 од Конвенцијата. Државите членки, наместо тоа, треба да ја почитуваат правната способност на лицата со попреченост да донесуваат одлуки во секое време, вклучително и во кризни ситуации; мора да обезбедат давање точни и достапни информации за опциите за услуги и да се достапни немедицински пристапи; и мора да обезбедат пристап до независна поддршка. Државите членки имаат обврска да обезбедат пристап до поддршка за носење одлуки во врска со психијатриски и друг медицински третман. Принудниот третман е посебен проблем за лицата со психосоцијални, интелектуални и други когнитивни попречености. Државите членки мора да ги укинат политиките и законските прописи кои дозволуваат или подржуваат принуден третман, поради тоа што ова е постојана повреда содржана во законите за ментално здравје ширум светот и покрај тоа што емпириските докази укажуваат на негова неефективност и ставовите на луѓето кои ги користат системите за ментално здравје кои искусиле длабока болка и траума како резултат на принуден третман. Комитетот препорачува државите членки да обезбедат одлуките во врска со физичкиот или менталниот интегритет на личноста да можат да бидат донесени само со слободна и информирана согласност на засегнатото лице.

Член 18: Државјанство

43. Лицата со попреченост имаат право на име и регистрација на нивното раѓање како дел од правото на признавање како лице пред законот насекаде (член 18, став 2). Државите членки мора да ги преземат неопходните мерки за да осигурат дека децата со попреченост се регистрираат при раѓање. Ова право е предвидено со Конвенцијата за правата на детето (член 7); сепак, споредено со другите деца, кај децата со попреченост несразмерно е веројатно да не бидат регистрирани. Ова не само што им го негира државјанството, туку често им негира и пристап до здравствена заштита и образование, па дури и може да доведе до нивна смрт. Бидејќи не постои официјален запис за нивното постоење, нивната смрт може да се случи со релативна неказнивост.

Член 19: Самостојно живеење и вклученост во заедницата

44. За целосно остварување на правата предвидени во член 12, императив е лицата со попреченост да имаат можност да ја развијат и да ја изразат својата волја и преференции, со цел да ја остварат својата правна способност на еднаква основа со другите. Ова значи дека лицата со попреченост мора да ја имаат можноста самостојно да живеат во заедницата и да прават избор и да имаат контрола над нивниот секојдневен живот, на еднаква основа со другите, како што е предвидено со член 19.

45. Толкувањето на член 12, став 3, во светлина на правото на живеење во заедницата (член 19) значи дека поддршката во остварувањето на правна способност треба да се обезбеди преку пристап заснован на заедницата. Државите членки мора

да признаат дека заедниците се средство и партнери во процесот на учење кои видови на поддршка се потребни во остварување на правна способност, вклучително и подигнување на свеста за различни опции за поддршка. Државите членки мора да ги препознаат општествените врски и спонтаната поддршка на заедницата (вклучително и пријателите, семејството и училиштата) на лицата со попреченост како клучни за поддржаното одлучување. Ова е во согласност со акцентот на Конвенцијата врз целосно вклучување и учество на лицата со попреченост во заедницата.

46. Сегрегацијата на лицата со попреченост во институции и натаму е длабок и тежок проблем што крши низа права загарантирани со Конвенцијата. Проблемот се влошува со широко распространетото одрекување на правна способност на лицата со попреченост, што им дозволува на другите да се согласат на нивно сместување во институционални услови. На директорите на институциите, исто така, обично им се доделува правната способност на лицата кои живеат таму. Ова ги става сета моќ и контрола врз лицето во рацете на институцијата. За усогласување со Конвенцијата и за да се почитуваат човековите права на лицата со попреченост, мора да се постигне деинституционализација и мора да се обнови правната способност на сите лица со попреченост, кои мора да имаат можност да изберат каде и со кого да живеат (член 19). Изборот на едно лице за тоа каде и со кого да живее не треба да влијае врз неговото или нејзиното право на пристап до поддршка во остварувањето на неговата или нејзината правна способност.

Член 22: Приватност

47. Режимите за донесување одлуки наместо друг, покрај тоа што се неспоивни со член 12 од Конвенцијата, исто така потенцијално го нарушуваат правото на приватност на лицата со попреченост бидејќи лицата што донесуваат одлуки наместо нив обично добиваат пристап до широк спектар на лични и други информации во врска со лицето. При воспоставувањето на системи за поддржано донесување одлуки, државите членки мора да обезбедат дека оние што обезбедуваат поддршка во остварувањето на правна способност целосно го почитуваат правото на приватност на лицата со попреченост.

Член 29: Политичко учество

48. Одбивањето или ограничувањето на правната способност се користи за да се одбие политичко учество, особено правото на глас, на одредени лица со попреченост. Со цел целосно да се реализира еднаквото признавање на правна способност во сите аспекти на животот, важно е да се признае правната способност на лицата со попреченост во јавниот и политичкиот живот (член 29). Ова значи дека способноста на едно лице за донесување одлуки не може да биде оправдување за какво било исклучување на лицата со попреченост од остварување на нивните политички права, вклучувајќи го и правото на глас, правото да се кандидира за избори и правото да служат како член на порота.

49. Државите членки имаат обврска да го заштитат и промовираат правото на лицата со попреченост на пристап до поддршка по свој избор при тајно гласање и да учествуваат на сите избори и референдуми без дискриминација. Комитетот понатаму препорачува државите членки да го гарантираат правото на лицата со попреченост да се кандидираат за избор, ефективно да извршуваат функција и да ги вршат сите јавни функции на сите нивоа на власта, со соодветно приспособување и поддршка, онаму каде што се бара, при остварувањето на нивната правна способност.

V. Спроведување на национално ниво

50. Во светло на нормативната содржина и обврски наведени погоре, државите членки треба да ги преземат следниве чекори за да обезбедат целосна имплементација на член 12 од Конвенцијата за правата на лицата со попреченост:

(а) Да ги признаат лицата со попреченост како лица пред законот, со правен субјективитет и правна способност во сите аспекти на животот, на еднаква основа со другите. Ова бара укинување на режимите за носење одлуки наместо друг и механизмите кои ја негираат правната способност и кои дискриминираат во цел или ефект врз лицата со попреченост. Се препорачува државите членки да создадат пропишан законски јазик кој го штити правото на правна способност на еднаква основа за сите;

(б) Да воспостават, признаат и обезбедат на лицата со попреченост пристап до широк спектар на поддршка во остварувањето на нивната правна способност. Осигуравањето на таквата поддршка мора да се заснова врз почитување на правата, волјата и преференциите на лицата со попреченост. Поддршката треба да ги исполнува критериумите утврдени во став 29 погоре за обврските на државите членки за усогласување со член 12, став 3 од Конвенцијата;

(в) Тесно да се консултираат со и активно да ги вклучат лицата со попреченост, вклучувајќи ги и децата со попреченост, преку нивните претставнички организации, во изготвувањето и спроведувањето на законите, политиките и другите процеси на донесување одлуки со кои се дава примена член 12.

51. Комитетот ги охрабрува државите членки да преземаат или да доделат ресурси за истражување и развој на најдобри практики за почитување на правото на еднакво признавање на правна способност на лицата со попреченост и поддршка во остварувањето на правна способност.

52. Државите членки се поттикнуваат да развијат ефективни механизми за борба како против формалното така и против неформалното донесување одлуки наместо друг. За таа цел, Комитетот ги повикува државите членки да обезбедат дека лицата со попреченост имаат можност да прават значајни избори во својот живот и да ги развиваат своите личности, за да го поддржат остварувањето на нивната правна способност. Ова вклучува, но не е ограничено на, можности за градење на општествени мрежи; можности за работа и заработување за живот на еднаква основа со другите; повеќе избори за место на живеење во заедницата; и вклучување во образованието на сите нивоа.
